

ШАРКОВА
Ганна Іванівна
hanna.sharkova@mzeid.in

КОВТУНЕНКО
Ксенія Валеріївна
k.v.kovtunenکو@mzeid.in

ПРОДІУС
Юлія Іванівна
j.i.prodius@mzeid.in

студентка, Одеський національний
політехнічний університет

д.е.н., професор, зав. кафедри,
Одеський національний
політехнічний університет

к.е.н., доцент, Одеський
національний політехнічний
університет

УДК 338.45

УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ОПАНУВАННЯ ЗОВНІШНІХ РИНКІВ

RISK MANAGEMENT OF THE AGRICULTURAL ENTERPRISE IN THE CONDITIONS OF SUPERVISION OF EXTERNAL MARKETS

DOI: [https://doi.org/10.37634/efp.2020.5\(3\).1](https://doi.org/10.37634/efp.2020.5(3).1)

SHARKOVA Hanna Ivanivna – student, Odesa National Polytechnic University

KOVTUNENKO Kseniia Valeriivna – Doctor of Economics, Professor, Head of department, Odesa National Polytechnic University

PRODIUS Yuliia Ivanivna – PhD in Economics, Associate Professor, Odesa National Polytechnic University

У даній статті розглядається дослідження ризиків, що існують на сільськогосподарському підприємстві, а також ризики, що виникають в умовах опанування зовнішніх ринків. Описано ризики на підприємстві та заходи їх усунення. Виявлено групи розподілу ризиків у сільському підприємстві, визначено напрями впливу на ризики в господарювання в умовах опанування ринків. Розглянуто існуючі методи традиційного й альтернативного страхування. Визначено головні причини виникнення реінжинірингу.

* * *

В данной статье рассматривается исследование рисков, существующих на сельскохозяйственных предприятиях, а также риски, возникающие при освоении внешних рынков, описываются которые бывают риски на предприятии и меры их устранения. Обнаружено на какие группы делятся риски в сельском предприятии, определены направления влияния на риски в хозяйствовании при овладении рынков. Рассмотрены существующие методы традиционного и альтернативного страхования. А также определены основные причины возникновения реинжиниринга.

* * *

Introduction. The agro-industrial complex consists of a complex system, using the power of all the main features of the system: the complexity of work, the complexity of efficient resources. The state of the agro-industrial complex is an important indicator of a sustainable national economy whenever needed as a whole. Given the economic and political instability of recent years, risk management of agricultural enterprises is becoming one of the most pressing issues.

The purpose of this paper is to identify and study the main risks that manifest themselves in agriculture in the acquisition of foreign markets, to determine the characteristics of the manifestation of risk in the activities of agricultural enterprises in modern economic conditions.

Result. Risks are possible adverse events that may occur and as a result of which there may be losses, property losses of participants in foreign economic activity. Entering a foreign market is always an introduction to competition. The main risks of an agricultural enterprise in mastering the foreign market: weather conditions; unsatisfactory production resources and products; undesirable changes in the quality and quantity of factors of production, reducing the quality of seed, fertilizers. Unpredictability of natural and climatic conditions and changes in harvest volumes, fluctuations in prices in domestic and foreign markets are the main factors influencing changes in incomes of agricultural producers.

Conclusion. Risk is the probability of deviation of the real value of the studied process, phenomenon, event from the planned one, which leads to diversity in the decision-making process to improve the efficiency of agricultural production. It is necessary to develop a methodology for determining the nature of the risk in relation to agricultural production and highlight the main features of its manifestation in agriculture.

Ключові слова: ризик, ризики АПК, ризик-менеджмент, сільське господарство, зовнішні та внутрішні чинники ризику, реінжиніринг, інновації

Ключевые слова: риск, риски АПК, риск-менеджмент, сельское хозяйство, внешние и внутренние факторы риска, реинжиниринг, инновации

Keywords: risk, risks of agrarian sector, risk-management, agriculture, external and internal risk factors, reinzhiniring, innovations

ВСТУП

Агропромисловий комплекс є складною системою, якій об'єктивно властиві усі основні особливості великої системи: складність структури, складність взаємозв'язків. Для України значущість агропромислового комплексу обумовлена зв'язками населення значної частини країни, що історично склалися, із землею, з роботою на землі, високою часткою сільськогосподарського виробництва у валовому внутрішньому продукті.

Для більшості країн, а особливо для країн з орієнтацією на аграрну економіку, якою на цей час є Україна, стан агропромислового комплексу відображає стан національної економіки, та виступає в ролі індикатора будь-якої держави загалом. Управління ризиками сільськогосподарських підприємств займаються вітчизняні та зарубіжні вчені. Значну увагу питанням управління ризиком в агропромисловому комплексі приділяли такі економісти як І. Балабанов, Л. Бернстайн, В. Віглінський, В. Макаренко, М. Мескон. Проте у своїх дослідженнях ми опиралися на думку саме вітчизняних авторів такі як В.П. Горьовий, О.М. Кобилянська. В умовах економічно-політичної нестабільності останніх років, управління ризиками сільськогосподарських підприємств стає одним з найбільш актуальних питань.

МЕТА роботи є виявлення та дослідження основних ризиків, які проявляються у сільському господарстві в умовах опанування зовнішніх ринків, визначення особливостей прояву ризику в діяльності аграрних підприємств у сучасних умовах господарювання.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, матеріали періодичних фахових та профільних видань, різноманітні ресурси Internet. У проведенні досліджень було використано методи узагальнення, аналізу, системного підходу.

РЕЗУЛЬТАТИ

Ризики – це можливі несприятливі події, що можуть відбутися, і в результаті яких можуть виникнути збитки, майнові втрати учасників зовнішньоекономічної діяльності. Ризик – це небезпека. Тому коли говорять про ризик у сфері аграрного виробництва, переважно мають на увазі небезпеку виникнення різних втрат і збитків. Природні сили в будь-якій іншій галузі розглядаються лише з погляду стихійного лиха і заподіяння збитків, але сільське господарство в цьому відношенні є винятком. Ринкова ситуація стосовно виробництва може значно змінитися за рік в несприятливий для підприємства бік. Таким чином, діяльність аграрних підприємств і ризик завжди взаємопов'язані, а тому з боку науковців йому приділяється значна увага.

Аграрне підприємство є найбільш ризиковим видом діяльності. Це пов'язується з тим, що процес виробництва включає в себе кілька стадій (це оранка, підготовка ґрунту до сівби, сівба культур, догляд за посівами, збір урожаю тощо), на кожній з яких аграрний товаровиробник може зазнати збитків внаслідок помилкових дій, прийняття невірних рішень або

негативної дії навколишнього середовища [1].

За своєю сутністю ризик – це поєднання ймовірності та наслідків настання несприятливих подій та важливий елемент підприємницької діяльності. Згідно з відповідним законодавством у державі всю сукупність ризиків у сільському господарстві поділяють на такі групи: виробничі ризики; ринкові ризики; кредитні ризики; інституціональні ризики; особові ризики; фінансові ризики; екологічні ризики. Непередбачуваність природно-кліматичних умов та зміна обсягів збору врожаїв, коливання цін на внутрішньому та зовнішньому ринках є основними факторами, що впливають на зміни в доходах сільськогосподарських товаровиробників [2].

Також серед ризиків можуть бути: природно-ерозійні процеси, недоотримання сільськогосподарської продукції внаслідок несприятливих погодних умов, хімічне забруднення, забруднення отрутохімікатами ґрунтів, зниження якості та конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції. Тому, достатньо надійним джерелом захисту від сільськогосподарських ризиків є їх страхування.

Ринок використовує невеликий набір страхових продуктів, відсутнє повноцінне ризикове страхування на весняно-літній період, зокрема, не покривається такий системний ризик, як посуха. Загалом ринок агрострахування потребує посилення системних зусиль уряду стосовно його розвитку, зокрема, вдосконалення регулювання та надання системної підтримки цьому сектору. Для державного захисту зовнішнього ринку надаються субсидії, протекції інтересів в умовах входження у митні і торгові союзи, встановлення тарифно-митних обмежень стосовно ввезення продовольства на внутрішній ринок. Вихід на зовнішній ринок завжди є вступом до конкурентної боротьби.

Головні ризики сільськогосподарського підприємства в опануванні зовнішнього ринку:

- погодні умови;
- незадовільні виробничі ресурси і одержувана продукція;
- небажані зміни якості і кількості факторів виробництва, зниження якості посівного матеріалу, добрив;
- зміна грошово-кредитної політики;
- політичні ризики;
- нестабільна ситуація;
- несвоєчасна доставка;
- валютні ризики;
- ризики під час транспортування.

Напрями впливу на ризики в господарюванні в опануванні ринків: відмова від ненадійних партнерів, постачальників; відмова від прийняття ризикованих проектів, рішень; стратегічне планування діяльності; прогнозування зовнішньої економічної ситуації; моніторинг соціально-економічного та правового середовища; активний цілеспрямований маркетинг; відмова від будь-яких дій, спрямованих на компенсацію збитку; створення спеціальних резервних фондів у натуральній або грошовій формі (фондів самострахування або фондів ризику); залучення зовнішніх джерел (отримання кредитів та позик, державних дотацій для компенсації збитків та відновлення виробництва); стра-

хування; передача ризиків через укладання договорів факторингу, поручительства; передача ризику через укладання біржових угод (хеджування); диверсифікація; здобуття додаткової інформації; лімітування.

Напрямки оптимізації ризиків найбільш вдало поєднуються у механізмі хеджування фінансових ризиків. Формування системи ризик-менеджменту на основі імплементації строкових фінансових інструментів створює передумови ефективного управління ризиками [3].

Висока динаміка розвитку зовнішнього середовища і необхідність створення гнучкої структури взаємодії сільськогосподарських підприємств може слугувати методика реінжинірингу, вона ґрунтується на процесному підході. Головні причини виникнення реінжинірингу полягають у значному прискоренні змін, що відбуваються в зовнішньому середовищі компанії, щоб задовольнити вимоги споживачів, не поступатися суперникові в умовах високої конкуренції, вдосконалити свої внутрішні процеси. Основу реінжинірингу складає пристосування діяльності компанії під потреби клієнта. Методологію реінжинірингу необхідно будувати на інноваціях: технічних, технологічних, продуктових і організаційно-економічних. Інновація – це нова ідея, реалізована на практиці. Необхідність інновацій викликана високим динамізмом ринкового середовища, зростанням конкуренції і зниженням рентабельності. Впровадження реінжинірингу підприємства, заснованого на інноваціях, дозволить набуті компанії ряду конкурентних переваг, розширити ринкову долю компанії, збільшити прибуток і зробити її привабливою для інвестицій [4].

Головне значення реінжиніринг в аграрному секторі економіки є забезпечення продовольчої безпеки країни, збільшення виробництва сільськогосподарської продукції шляхом пріоритетної і масштабної державної підтримки, забезпечення населення вітчизняними продовольчими товарами.

ВИСНОВКИ

Ризик – це ймовірність відхилення реальної величини досліджуваного процесу, події від планової, яка приводить до багатоваріантності у процесі прийняття рішень стосовно підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва. Необхідно розробити

методику визначення сутності ризику стосовно аграрного виробництва та виділити основні риси його прояву у сільському господарстві. Уникнути невизначеності й ризикових ситуацій, збігів обставин, здатних спричинити за собою настання ризикового випадку – неможливо. Реалізація заходів стримування ризиків, що були розглянуті, дозволять організувати ефективну регіональну мережу, сприятиме зниженню вартості сільськогосподарської сировини в умовах збереження або підвищення економічної ефективності діяльності у цьому секторі економіки, а також призведе до розширення економічної доступності продуктів харчування за рахунок зниження цін.

Список використаних джерел

1. Кобилянська О.М. Ризик як економічна категорія та його особливості в аграрному виробництві. *Економіка АПК*. 2008. № 1. С. 140-145.
2. Горьовий В.П., Сидоренко О.В. SWOT аналіз біржового ринку сільськогосподарської продукції в Україні. *Проблеми економіки*. 2014. № 2. 276 с.
3. Агропромисловий комплекс України: стан, тенденції та перспективи розвитку: Інформаційноаналітичний збірник / за ред. П.Т. Саблука та ін. К.: ІАЕ УААН, 2002. 647 с.
4. Червінська Т.М. Управління ризиками в АПК як передумова забезпечення стійкості галузі. *Ефективна економіка*. 2015. Вип. 11. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2015/133.pdf

References

1. Kobylianska O.M. Risk as an economic category and its features in agricultural production. *Economics of AIC*. 2008. № 1. pp. 140-145. (in Ukrainian)
2. Horovyi V.P., Sidorenko O.V. SWOT analysis of the stock market of agricultural products in Ukraine. *Problems of economy*. 2014. № 2. 276 p. (in Ukrainian)
3. Agroindustrial complex of Ukraine: state, trends and prospects of development: Information and analytical collection / ed. P.T. Sabluk et.al. Kyiv: IAE UAAN, 2002. 647 p. (in Ukrainian)
4. Chervinska T.M. Risk management in AIC as a prerequisite for ensuring sustainability of the industry. *Efficient economy*. 2015. № 11. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2015/133.pdf (in Ukrainian)